

De paarse kokerworm

Door Kiki Vleeschouwers

Overgenomen met toestemming van de auteur uit het tijdschrift Hippocampus van de duikassociatie Nelos, België (www.nelos.be)

Foto's: Marco Faasse (www.acteon.nl)

REEFSECRETS

36

Een nieuwe soort in de Oosterschelde ontdekken? Het kan je overkomen. Zoek en vind de paarse kokerworm.

Sneeuwbuien trotseren. Klauteren over hekken om op de drijvende pontons te geraken in de Prins Willem Alexanderhaven van Yerseke. Ik volg op de voet Marco Faasse, een gedreven en enthousiaste marien bioloog, werkzaam bij eCOAST Marine Research. We leggen een moeilijk traject af, om uiteindelijk beloond te worden met het zicht op een actieve kolonie paarse kokerwormen. Na een tijdje liggen we samen op de gladde, koude, natte pontons om in het havenwater te turen. Ik tolereer mijn ijskoude handen en probeer om mijn fototoestel onder water te manipuleren. En waarvoor doe je dit nu allemaal? Om een nieuw ontdekte soort in de Oosterschelde te bewonderen: de paarse kokerworm, ofwel *Bispira polyomma*.

Op nauwelijks 0,5 meter diepte, vastzittend op de harde ondergrond van het drijvend ponton tussen twee plezierjachtjes in, laten de paarse kokerwormen hun prachtige paarse tentakelkrans bewonderen. Ze schrikken niet van mijn fototoestel, dus krijg ik alle tijd om die paarse kleurenpracht vast te leggen. Zo mooi. Ik kijk Marco blij aan. De ontdekker van deze nieuwe soort heeft toch maar weer wat van zijn kostbare vrije tijd moeten besteden om mij van zijn ontdekking te laten genieten. Inderdaad: zijn ontdekking!

Marco gaat geregeld op onderzoek uit in deze regio, bij het spoelwater van de oesterputten of in de jachthaven zelf. Immers op deze plekken is de kans groot dat exoten ontdekt worden. Exoten die meekomen met geïmporteerde schelpdieren of aan de romp van een boot.

Zo heeft hij onlangs de aanwezigheid van de Japanse oesterboorder opgemerkt: een slak, een beetje op een wulk lijkend, die gaatjes boort in de oester en deze dan ook opeet. Best verontrustend voor de oesterkwekers in Yerseke. En het is op één van deze onderzoekstochten in 2010 dat Marco op een vreemde soort waaierkokerworm stootte. Hij zag meteen dat het niet ging om de overbekende pauwkokerworm. De waaierkrans had immers een andere kleur, maar om bepaalde specifieke zaken te kunnen vaststellen is een microscooponderzoek noodzakelijk. Marco nam een paar van deze wormen mee ter onderzoek. En inderdaad: deze worm behoorde toe aan een ander genus (geslacht), nl *Bispira*. Op de radioles

bevonden zich samengestelde oogjes. Maar het vreemde was dat Marco geen soortnaam op deze kokerworm kon plakken. Deze *Bispira*-soort was volledig onbekend voor de wetenschap ...

Marco stuurde species op naar het Museum Nacional de Ciencias Naturalis, Madrid, en naar Laboratory of Zoology of Lecce, Italië. De vermaarde Italiaanse professor, Adriana Giangrande, wormenspecialiste, bevestigde Marco's bevinding: zijn worm was een compleet nieuwe soort, nog nooit beschreven.

Aan de ontdekker de eer om een naam voor deze nieuwe soort te bedenken en aan de ontdekker het harde werk om er na onderzoek een gedegen artikel aan te wijden. Ondertussen al gepubliceerd in het wetenschappelijk blad 'Aquatic Invasions', 2012, volume 7. Een naam bedenken? "Toch wel naar de ontdekker, zeker!", opperde ik. Marco glimlacht. "Nee, in de wetenschappelijke wereld wordt dat niet echt geapprecieerd. Dus geen *Bispira marcoensis*. Het werd *Bispira polyomma*. *Polyomma* betekent zoveel als 'vele ogen' en de paarse kokerworm heeft vele oogjes op zijn radioles".

Waar de worm nu precies vandaan komt, blijft een raadsel vermits hij elders nog nooit is gesignaleerd, noch beschreven. Volgens Marco kan het wel zijn dat de soort ooit ergens gezien werd, maar dat er toen geen aandacht aan geschonken werd.

En hoe moet het nou verder met die worm?

Gaat hij een bedreiging vormen voor de nu aanwezige Oosterscheldefauna? Gaat hij zich buiten Yerseke wagen? Ook dat blijft gissen.

De paarse kokerworm kan zich in ieder geval goed voortplanten: de kolonie is in die twee jaar tijd flink uitgebreid. Jonge, kleine specimen worden waargenomen.

De worm is ook niet echt kieskeurig wat zijn levensomstandigheden betreft. Hij is eurythermaal, m.a.w. hij overleeft behoorlijke temperatuursschommelingen, van 0° tot 19°C. Hij is dol op zowel stilstaand als stromend zeewater en een milde pollutie kan hij moeiteloos aan. Het enige wat hij nodig heeft is hard substraat om zich op vast te hechten, en wat dat is, maakt hem ook niet veel uit: een drijvend ponton, een muur, boeien ... De evolutie van deze mooie verschijning wordt echter goed in de gaten gehouden. En daar kunnen de sportduikers ook hun steentje toe bij dra-

gen! Mocht je als duiker de paarse kokerworm ergens waarnemen, mag je dit zonder dralen melden aan Marco en zijn medewerkers. Dit kan je via e-mail op volgend adres: marco.faasse@ecoast.nl.

Probeer zoveel mogelijk details te vermelden: vindplaats, diepte, watertemperatuur, datum, aantal specimen, ... En als het even kan: neem er een foto van!

Rest mij alleen nog Marco te bedanken. Niet alleen voor alle info die hij me verschafte voor dit artikel, maar vooral voor het feit dat hij me de kans gaf deze prachtworm in zijn natuurlijk biotoop te kunnen observeren, heerlijk!

Kiki Vleeschouwers

Meer info

Description of *Bispira polyomma* n. sp. (Annelida: Sabellidae): a probable introduction to The Netherlands.

www.aquaticinvasions.net/2012/AI_2012_4_Faasse_Giangrande.pdf

Wat is een kokerworm?

Een kokerworm is een gelede worm, levend in zout water, die behoort tot de klasse van de borstelwormen (Polychaeta). Het meest opvallende (en mooiste) kenmerk is de krans van radioles, de veerachtige tentakels, die de worm draagt aan het uiteinde van zijn lichaam. Die filteren plankton uit het water en brengen dit naar de mond van de worm via een slijmrijke groeve in de radiole zelf.

De radioles helpen ook bij de ademhaling. Als de worm zich bedreigd voelt, kan hij zijn waaierkrans razendsnel terugtrekken.

Zo'n kokerworm beschermt zijn weke lichaam-

pje door het maken van een min of meer harde koker waarin hij leeft. Deze koker heeft de worm zelf opgebouwd uit slijm, vermengd met zand/slib of schelpstukjes, afhankelijk van de soort worm. Sommige wormen maken hun koker van kalk die ze zelf afscheiden, wat voor een sterke koker zorgt.

De meest bekende kokerworm voor de Oosterscheldeduiker is de waaierkokerworm of pauwkokerworm (*Sabella pavonina*). Het favoriete hapje trouwens van de buikstreepnemertijn (*Tubulanus superbus*), een snoerworm

Hoe ziet de paarse kokerworm er uit?

De worm zelf is zo'n 2 cm lang en 0,5 cm breed. Met 8 borstsegmentjes en een 50-tal buiksegmentjes. Zijn lijfje is geel met zwarte stipjes. De radioles hebben meestal 6 tot 8 paar samengestelde oogjes en zijn paarsbruin tot grijsblauw van kleur. De radiolenkrans is zo'n 4 cm in diameter bij de volwassen exemplaren. De koker zelf is zacht en grijsachtig van kleur, vast zittend op hard substraat en kan tot zo'n 10 cm lang en tot een diameter van 0,5 cm groeien.

Indeling van de paarse kokerworm in het dierenrijk

Rijk: dierenrijk (Animalia).

Stam: ringworm (Annelida).

Klasse: borstelworm (Polychaeta).

Orde: Sabellida.

Familie: Sabellidae.

Geslacht: Bispira.

Soort: paarse kokerworm (Bispira polyomma).